

najboljši poznavalci gorá in plazov ne morejo vselej predvideti vseh nevarnosti!«

Aprila leta 1968 smo snemali vzgojni film »Snežni plazovi« za potrebe JLA. S snemalno ekipo smo stanovali v lovski koči v Zgornji Krmi. Na določen dan smo ocenili, da je nevarnost trganja plazov velika. Snemalna skupina je odšla pod Vernar, sam pa sem se podal pod Kalvarijo, da s smučmi odrežem velik plaz. Res mi je uspelo sprožiti plaz, vendar pa je ta odnesel snemalce in šele spomladi sem v snegu našel odtrgan akumulator. Filmarja-snemalca je rešil debel macesen. Bil je talni plaz s primesmi, kakršni se trgajo v pozni pomladi in s seboj nosijo tudi zemlino.

PLAZOVI PO USTALJENIH TIRNICAH

Ko sem tiste letošnje januarske dni spremljal poročila o reševanju, sem spraševal sam sebe: »Ali je reševanje zadosti natančno?« Vem, da je bilo vložena ogromno truda z eno samo željo — najti alpinista.

Sprašujem se, zakaj je tako izkušen alpinist, himalajec, hodil proti Mojstrovki po tako nevarni smeri.

Prav tu je leta 1951 prišel velik plaz, ki je tedaj zasul

»Tičarico«. Ko smo tistega leta prav tam imeli tečaj in s Stanetom Koblarjem prišli do koč, smo vanjo zlezli skozi najvišje okence. Lopa pred kočjo je bila podrtá, v kočji pa je tedaj živelá upravnicá iz Trente z dojenčkom. Pripovedovala je, kakšen potres je bil, ko je v kočjo udarila plazovina. Tisto zimo sem nekega dne videl tudi velik plaz mokrega snega, ki se je utrgal z Robičja in bil tako zajeten, da je dolič za Erjavčevo kočjo napolnil dobesedno do vrha.

Leto dni poprej je snežni plaz na severni strani Mojstrovke odnesel skupino naših tečajnikov in z njimi inštruktorja Jožeta Čopa. Še pozneje nam je pripovedoval, kako je v plazju dobil udarce po ustih in bil ob nekaj zob, pri čemer je v šali dejal, da »jih ima na vesti JLA«. Ker je bila pomoč nagla, so se vsi tečajniki rešili.

Na istem mestu je leta 1968 plaz zajel skupino osmih turnih smučarjev in jih šest zasul; štirje so v plazju umrli; tudi tedaj je bila pomoč pri roki takoj, v akciji je sodeloval celo helikopter, posledice pa so bile — pač glede na razmere — mnogo hujše.

O svojih srečanjih s plazovi bi lahko napisal še marsikaj, morda tudi to še pride kdaj na vrsto...

NOVA NAPRAVA ZA ODKRIVANJE PONESREČENCEV V SNEŽNIH PLAZOVIH

TERMIČNI ŠUMI IZPOD SNEGA

Doslej uveljavljene elektronske naprave za odkrivanje ponesrečencev, zasutih v snežnih plazovih, zahtevajo, da ima ponesrečenec pri sebi določen predmet (oddajnik, pasivni odzivnik ali magnetno ploščico), ki ga mora seveda tudi pravilno uporabljati. Če ta pogoj ni izpolnjen, je s pomočjo elektronike ponesrečenca nemože najti.

V podjetju PAP Telematika iz Ljubljane pa so si postavili nalogo, da razvijejo elektronsko napravo, katere delovanje bi bilo neodvisno od ravnanja oziroma opremljenosti ponesrečenca. Naprava deluje na podlagi detekcije termičnega šuma na mikrovalovnem območju. Projekt poteka v sodelovanju s Fakulteto za elektrotehniko in računalništvo v Ljubljani in ga sofinancira Ministrstvo za znanost in tehnologijo.

KAKO DELUJE

Vodja projekta **mag. Milan Šval** je za prilogo časnika Delo »Znanost za razvoj« lanskega oktobra pojasnil

delovanje naprave in predvsem poudaril, da razvijajo profesionalno, ozko specializirano napravo, pri kateri je število potencialnih kupcev sorazmerno majhno, zaradi česar se veliki proizvajalci takšnim projektom običajno izogibajo.

»Vsako telo,« razlaga mag. Šval, »ki ima temperaturo višjo od absolutne ničle, seva termični šum, katerega frekvenčni spekter sega tudi v mikrovalovno področje. Naša naprava je v bistvu zelo občutljiv mikrovalovni sprejemnik, radiometer, ki primerja sprejeto šumno moč dveh anten. Anteni sta pritrjeni na univerzalna nosila, ki jih lahko uporabljamo tudi kot sani, ki jih s pomočjo dveh vrvi vlečemo po plazju. V trenutku, ko ena od obeh anten pride nad ponesrečenca, se pojavi razlika med sprejetima signaloma obeh anten, kar registriramo kot spremembo višine tona zvočnega signala.«

Kot je povedal mag. Šval, je temeljna zamisel iskanja ponesrečencev s pomočjo mikrovalovne radiometrije sorazmerno stara, saj so se prvi praktični poskusi začeli v sedemdesetih letih v Franciji in Avstriji. Vendar rezultati teh raziskav niso bili preveč spodbudni, čeprav so se mnjenja strokovnjakov o uporabnosti te metode kar precej razlikovala. Prevladalo je mnenje, da bi bilo radiometrično metodo mogoče uporabiti le v suhem snegu in le tedaj, če zasuti ne bi bil globlje kot 40 centimetrov pod snegom, kar pa je za praktično uporabo premalo. Tako nobena od doslej izdelanih takih naprav ni prišla dlje kot do faze laboratorijskega modela.

Planinski vestnik vse pogosteje citirajo na različnih simpozijih, posvetovanjih in sestankih ter ga vse pogosteje omenjajo v strokovnih gorniških pogovorih, ki zadevajo varstvo okolja, opremljenost vseh kategorij obiskovalcev gorskega sveta, varno hojo po pokrajini od gríčevnate do visokogorske in tudi organiziranost planincev. Širi se krog bralcev in tudi dopisovalcev. Vsi skupaj se trudimo, da bi oba kroga še bolj razširili!

PRVI PRAKTIČNI PREIZKUSI NAPRAVE

Ljubljančani so kljub temu sklenili nadaljevati te raziskave, potem ko je bilo ugotovljeno, da je od tistih časov tehnologija predvsem še malošumnih tranzistorjev doživela precejšen napredek, poleg tega pa so Ljubljančani pri nekaterih dosedanjih tujih konstrukcijah odkrili pomanjkljivosti, ki so v preteklosti raziskovalce verjetno vodile do napačnih sklepov.

Prvi model naprave so v Ljubljani izdelali lanskega maja in ga deloma tudi praktično preizkusili. Temperature in snežne razmere so jim takrat omogočale le preizkus delovanja naprave v zelo mokrem snegu in pri majhnih globinah zasutja, do približno 40 centimetrov. »V snegu, ki je vseboval celo do devet odstotkov proste vlage, to je vlage, ki ni vezana v kristalno strukturo snega, nam je uspelo zaznati lego 'ponesrečenca', kar naj bi bilo po dotedanjih dognanjih nemogoče,« je dejal mag. Šval. »Ta rezultat, katerega ponovljivost bomo morali še preveriti, je spodbuden in kaže, da bi z našo napravo v normalnih snežnih razmerah verjetno lahko odkrili ponesrečenca tudi v znatno večjih globinah.« Vendar o konkretnih številkah ni hotel govoriti, ker bo treba opraviti še veliko meritev v različnih razmerah, »šele potem pa bomo lahko z gotovostjo izrekli sodbo o uporabnosti naprave v praksi«.

Slovenska Gorska reševalna služba pri teh poskusih in pri izpopolnjevanju naprave sodeluje z nasveti, prav tako sodeluje 3. pokrajinski štab Slovenske vojske v Kranju. Lanskega junija so projekt v referatu predstavili na mednarodnem simpoziju Znanost in gore v Chamonixu in je zbudil precejšnje zanimanje, pa tudi nekaj kritičnih pripomb predvsem francoskih in švicarskih strokovnjakov. Mnenja o možnosti uporabe radiometrične metode za iskanje ponesrečencev so namreč še vedno zelo deljena, čeprav predvsem nekateri avstrijski strokovnjaki verjamejo v perspektivnost te metode, prav tako pa se za sodelovanje pri tem projektu zelo zanima Inštitut za plazove in hudournike iz Innsbrucka.

DESET ODSOTKOV MOŽNOSTI ZA USPEH

Na vprašanja novinarja Dela, kakšne so po mnenju mag. Milana Švala možnosti za uspeh te naprave in metode, je ta odgovoril, da »moramo najprej opredeliti, kaj je to uspeh. Mogoče je, da je projekt uspešen v strokovno-tehničnem pogledu, nato pa naleti na nepremostljive težave, ko je treba razviti njegovo dokončno obliko, ki mora seveda zagotoviti uporabnost v vseh razmerah. Toda tudi tehnična in tehnološka izpopolnjenost izdelka še ne zagotavlja komercialne uspešnosti, ki je seveda naš končni cilj. Pri razvoju popolnoma novih izdelkov doseže ta cilj manj kot deset odstotkov projektov.«

Toda glede na to, da imamo na področju smučanja, alpinizma in varstva pred plazovi v Sloveniji razmeroma veliko izkušenj, pa tudi v elektroniki so nekatera slovenska podjetja cenjena po vsem svetu, si z malo sreče lahko obetamo uspeh pri tem projektu. ■

SPD 1906 - 1996 ZGVS: 90. obletnica 1. slovenskega tečaja za gorske vodnike (GV)

»Ker se je Slovensko planinsko društvo prepričalo, da je gorsko vodništvo v naših krajih pomankljivo in nedostavno, osebno glede na pričakovani večji promet v naših planinah po otvoritvi nove železnice, je sklenilo izobraziti sposobne mlačenice in može za vodniški posel in jih potem priporočiti pristojnim oblastem v pooblastitev za službo gorskih vodnikov. V to svrhu bo prirejal naš osrednji odbor strokovne tečaje za gorske vodnike, na katerih bodo strokovnjaki teoretično in praktično poučevali in vežbali gojence v raznih gorskim vodnikom potrebnih vedah. Osrednji odbor je priredil letos spomladi prvi tak tečaj.«

To je zapisano v Planinskem vestniku št. 6 iz leta 1906 pod naslovom Naši gorski vodniki. Poleg krajše notice v št. 3 istega leta, imenitne fotografije tečajnikov s predavatelji in res lepega prvega znaka slovenskega gorskega vodnika je danes to edina materialna zapuščina 1. slovenskega tečaja za gorske vodnike.

Devet desetletij je moralo preteči, da smo Slovenci v tem za slovensko gorništvu in tudi za nacionalno identiteto še kako pomembnem trenutku naši globlji pomen. Če kdaj, potem moramo zdaj, ko imamo Slovenci od leta 1991 prvič res svojo državo, gorski vodniki po svoje samostojno Zdrženje v PZS, postaviti tistemu marcu 1906. leta dostojno obeležje.

Tako bo od marca do junija na naslovnici Planinskega vestnika natisnjen znak Zdrženja gorskih vodnikov Slovenije (ZGVS) s pripisom, ki bo gorniško javnost opozarjal na res častitljivo obletnico, ki se je ne bi sramoval noben narod.

V soboto, 15. junija, bo v Informacijskem centru TNP v Trenti krajša slovesnost in vodniški družabni večer. V nedeljo, 16. junija, pa bodo iz ene ali več vršiških planinskih postojank gorski vodniki brezplačno vodili po okoliških gorah vse zainteresirane na ture in plezalne smeri vseh težavnosti, da bi proslavili 90. obletnico ter promovirali sebe in gorniški turizem nasploh.

Današnji slovenski gorski vodniki smo ponosni na svojo zgodovino, predvsem pa na redne ali občasne poklicne kolege iz preteklosti, ki so jo ustvarjali, dostikrat tudi z nasprotovanji oblastnikov in planinskih funkcionarjev.

ZGVS in njegovo članstvo sta pravna, predvsem pa moralna naslednika več organizacijskih oblik gorskega vodništva znotraj Slovenskega planinskega društva in političnih oblasti ter Planinske zveze Slovenije, ki so se glede na čas in skladno z aktualno ideologijo do leta 1991 obnašali do gorskega vodništva enkrat bolj, drugič manj naklonjeno. Samo delo društva od njegove ustanovitve v letu 1993 do danes temelji na izpopolnjevanju članstva, vzgoji kandidatov za gorske vodnike, promociji gorniškega turizma in spoštovanju vodniške tradicije. Le-to pa se odraža predvsem pri varni hoji, plezanju in turnem smučanju najrazličnejše usposobljenih ljubiteljev gora doma in po svetu v spremstvu gorskega vodnika.